

Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskus

Kaitstud töö talitus

Astangu KRK kaitstud töö klientide mõju-uuring 2022

Tallinn 2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
ÜLEVAADE VASTAJATEST	3
1. Mõju tervisele.....	5
2. Mõju toimetulekule	7
3. Mõju sotsiaalsusele	9
4. Mõju oskustele	10
5. Mõju lähedastele	11
6. Kui teenus lõppeks	12
7. Teenuse tähtsus klientidele.....	13

SISSEJUHATUS

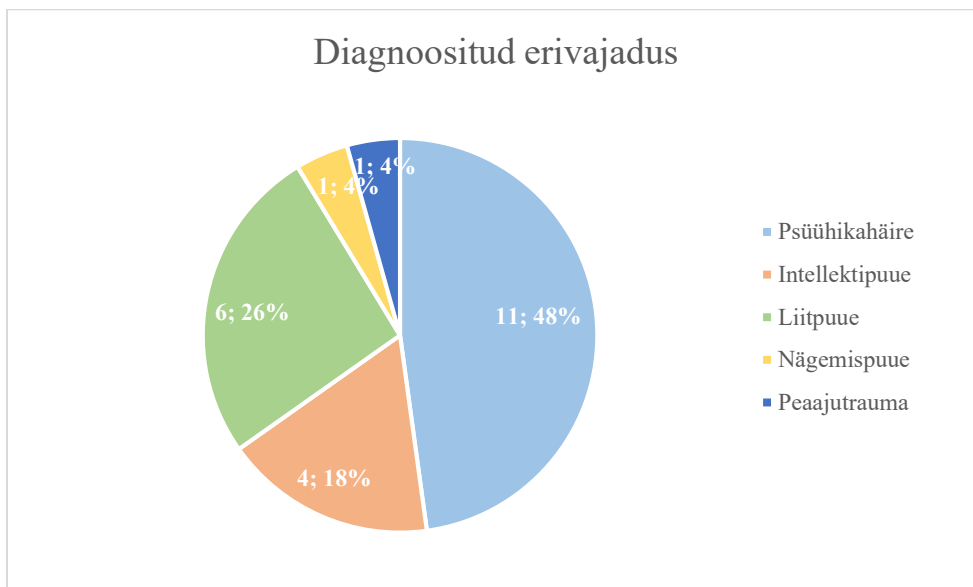
Uuringu eesmärk on hinnata Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse pikaajalise kaitstud töö teenuse mõju teenuse saajatele. 2020-2021. aastal viis Astangu Keskus läbi ka laiema mõju-uuringu, kuhu olid kaasatud teenusesaajad üle Eesti. Käesolev uuring on läbi viidud sama vormi alusel.

Küsimustik on jagatud seitsmesse valdkonda: mõju tervisele, mõju toimetulekule, mõju sotsiaalsusele, mõju oskustele, mõju lähedastele, mõju sellele, kui teenus lõppeks ning teenuse tähtsus klientidele.

ÜLEVAADE VASTAJATEST

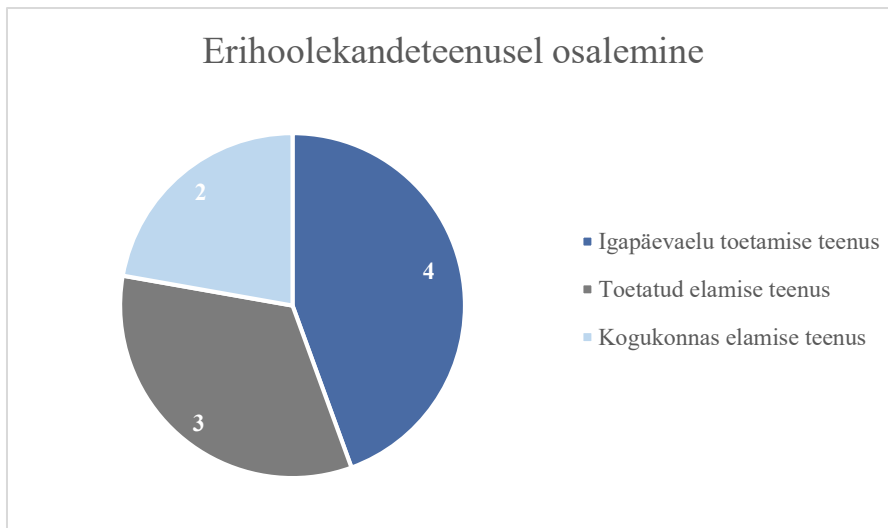
Küsitlusele vastas kokku 24 Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse pikaajalise kaitstud töö klienti. Kokku on keskus 27 kaitstud töö klienti, mis teeb vastamismääraks 89%. Väga suur osa (71%) klientidest elab pere või teiste lähedastega. 21% elab üksi ning 8% hoolekandeesutuses.

48% (11) vastajatest oli psüühikahäirega, 26% (6) liitpuudega, 18% (4) intellektipuudega, 4% (1) nägemispuudega ning 4% (1) peaaajutrauma või ajukahjustust tekitava haigusega (vt joonis 1).

Joonis 1. Diagnoositud erivajadus

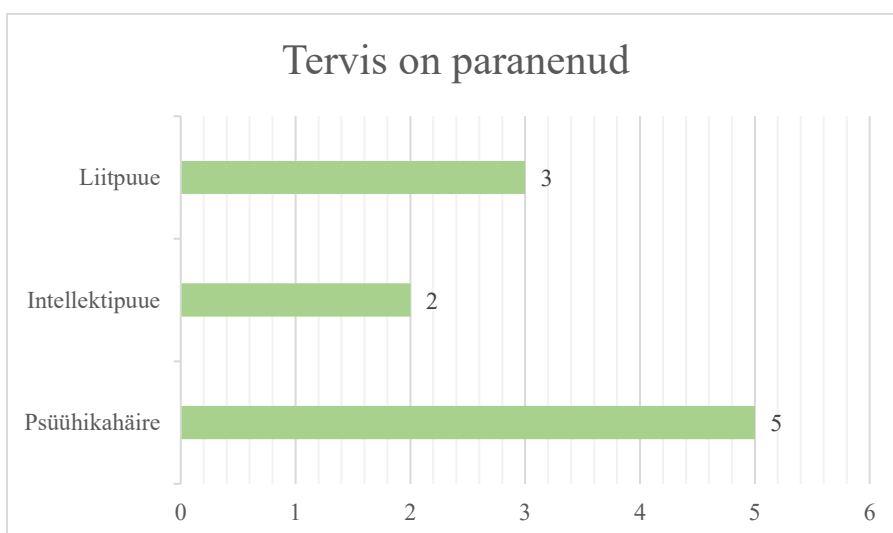
Erihoolekandeteenuseid saab 37% vastanutest. Joonisel 2 on välja toodud missugustel erihoolekandeteenusel kliendid osalevad. Enim on igapäevaelu toetamise teenusel osalejaid (4), vähem ka toetatud elamise teenusel (3) ja kogukonnas elamise teenusel (2).

Joonis 2. Erihoolekandeteenusel osalemine

1. Mõju tervisele

42% vastanutest (10) leidis, et on teenuse mõjul tervem. Kõige enam paranes tervis psüühikahäirega klientide seas (5 juhul), aga ka liitpuudega (3 juhul) ning intellektipuudega (2 juhul) klientide seas (vt joonis 3). Kolmel juhul on vastajad välja toonud, et sotsiaalne suhtlus on oluline osa, mis tervise parandamisel rolli on mänginud.

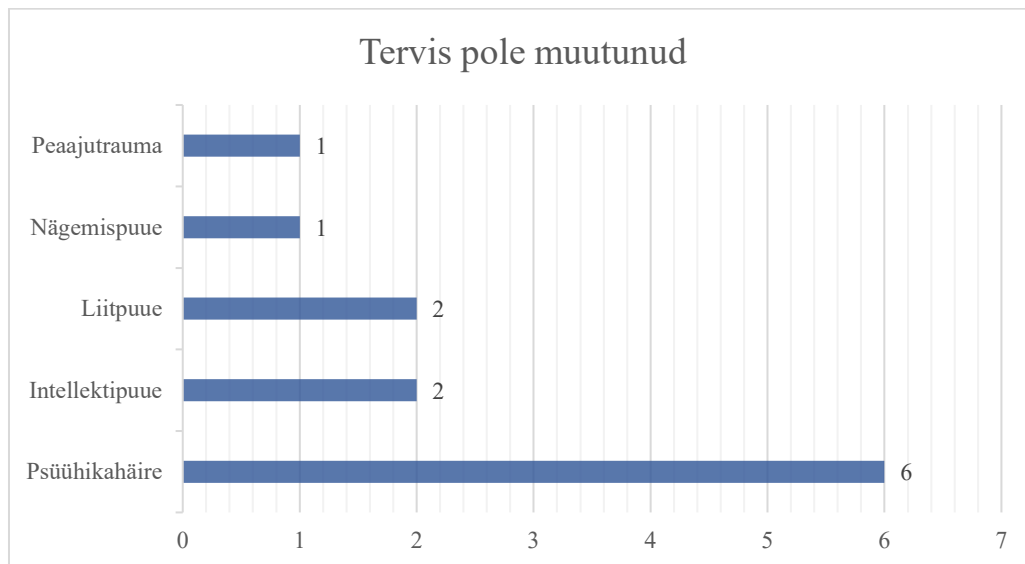
Joonis 3. Tervis on paranenud

Lisaks on välja toodud mõju tervise kohta järgmist:

- *Kasvatanud iseseisvust ja enesekindlust*
- *Haigus on progresseeruv, aga töötoa tegevus aeglustab halvenemist*
- *Meeldib tööd teha*

13 vastanut (57%) leidis, et tervis ei ole töötoas osalemisega muutunud. Joonis 4 toob välja ka erivajaduse põhjal, kes leiavad, et tervis pole muutunud. Vabatekstina toodi välja järgmist:

- *Olen sügisel tihti haige*
- *Pole vajanud haiglaravi*
- *Mitte midagi pole muutunud*

Joonis 4. Tervis pole muutunud

Positiivne on, et neid, kelle tervis oleks töötoas töötamise vältel halvenenud, ei olnud.

Tabel 1. Positiivne mõju tervisele diagnoositud erivajaduse järgi

Diagnoositud erivajadus	Olen tervem	Tervis pole muutunud	Tervis on halvenenud	Positiivne mõju tervisele %
Psüühikahäirega kliendid	5	6	0	45%

Intellektipuudega kliendid	2	2	0	50%
Nägemispuudega kliendid	0	1	0	0%
Liitpuudega kliendid	3	2	0	60%
Peaajutraumaga või haigusega kliendid	0	1	0	0%

2. Mõju toimetulekule

Kaitstud töö kliendid saavad töö eest tasu, mis 2020 uuringu põhjal on väga oluline igapäevaseks iseseisvaks toimetamiseks, aga ka eluaseme ja teiste kohustuslike maksete eest tasumiseks. Toimetuleku juures mängib olulist rolli ka asjaolu kas klient elab üksi, perega või hoolekandeesutuses. Oleme tabelis 2 välja toonud elamisvormi alusel toimetuleku mõju.

67% (16) klientidest leiavad, et nende toimetulek on paranenud, 13% (3) toimetulek ei ole muutunud ning 21% (5) jaoks ei ole raha oluline.

Tabel 2. Mõju toimetulekule elamisvormi alusel

Elamisvorm	Toimetulek on paranenud	Toimetulek ei ole muutunud	Minu jaoks ei ole raha oluline	Toimetulek on paranenud %
Üksi	4	1	0	80%
Perega (või muude lähedastega)	11	2	4	65%
Hoolekandeesutuses	1	0	1	50%

Üksi elavate klientide toimetulek on paranenud 80%, perega elavate klientide toimetulek 65% ning hoolekandeesutuses elavate klientide 50%.

Vabatekstist näeme, et rahaline lisa on klientide jaoks mitmest aspektist tähtis. Alljärgnevalt on kategoriseeritud teemade kaupa (igapäevaste vajaduste katteks, iseseisvuse suurendamiseks ning hobide/huvide katteks) välja toodud klientide selgitused.

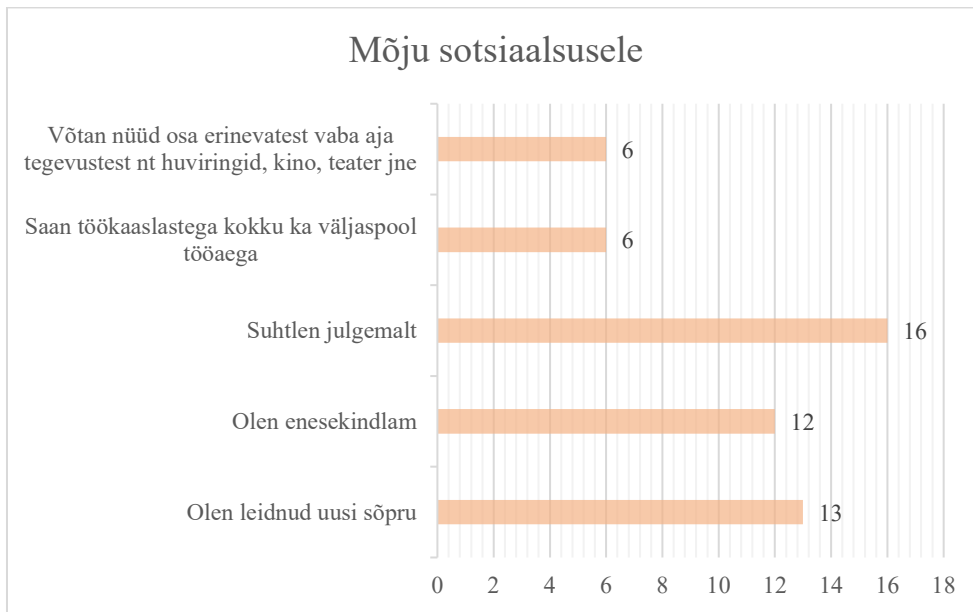
Tabel 3. Sissetuleku tähtsus klientidele

Igapäevaste vajaduste katteks (toit, ravimid, teenused)	<i>Abiks ravimite ja toidu soetamisele</i>
	<i>Saab rohtude ja kohvi jaoks raha</i>
	<i>Ostan nt hommikusöögi endale ise</i>
	<i>Ostan oma teenitud raha eest süüa (piim, juust, kohvikoor)</i>
	<i>Saan teenuseid kasutada</i>
Iseseisvuse suurendamiseks	<i>Saan ise asju osta</i>
	<i>Saab natuke rohkem endale lubada</i>
	<i>Saan endale rohkem asju lubada</i>
	<i>Saan endale ühtteist lubada</i>
Hobide/huvide katteks	<i>Ma kogun teenitud raha elektroonika ja kingituste jaoks</i>
	<i>Saan lubada rohkem väljaminekuid harrastustele (arvuti, PS, PC mängud)</i>

Vastustest peegeldub lisaks igapäevastele vajadustele ka võimalus raha teenimise tulemusel olla iseseisvam. Baasvajaduste katmisele lisaks on inimlik soovida ka aegajalt endale midagi lubada. Töötoas töötamine annab mitmetele klientidele selle võimaluse, mida neil muidu ei oleks.

3. Mõju sotsiaalsusele

87% vastanutest näeb, et nende sotsiaalsus on tõusnud. Vaid 13% märkis, et sotsiaalsuse puhul ei ole midagi muutunud. Alljärgnevalt on joonisel 5 välja toodud need aspektid, mille osas vastanud näevad positiivset muutust.

Joonis 5. Mõju sotsiaalsusele

Kõige rohkem märgiti ära suhtlemisjulguse kasvu, enesekindluse tõusu ning uusi sõprussuhteid. 66% vastanutest suhtleb julgemalt, 54% on leidnud uusi sõpru, 50% on enesekindlamad, 25% saab töökaaslastega kokku ka väljaspool tööaega ning võtab osa erinevates vaba aja tegevustest.

Palusime vastanutel kirjeldada, mis on muutunud nende elus suhtlemise osas peale töötuppa tööle asumist ning vastused on järgnevad:

- *Võtan rohkem osa elust*
- *Kahjuks pole keelebarjääri tõttu võimalik teistega suhelda*
- *Räägin teiste inimestega rohkem, võrreldes varasemaga. Suheldes ei ole enam nii palju pinget mu sees*
- *See on ainuke koht kus ma väljaspool kodu suhtlen*
- *Suhtlusring on laiem*
- *Käin inglise keeles ja tantsimas*

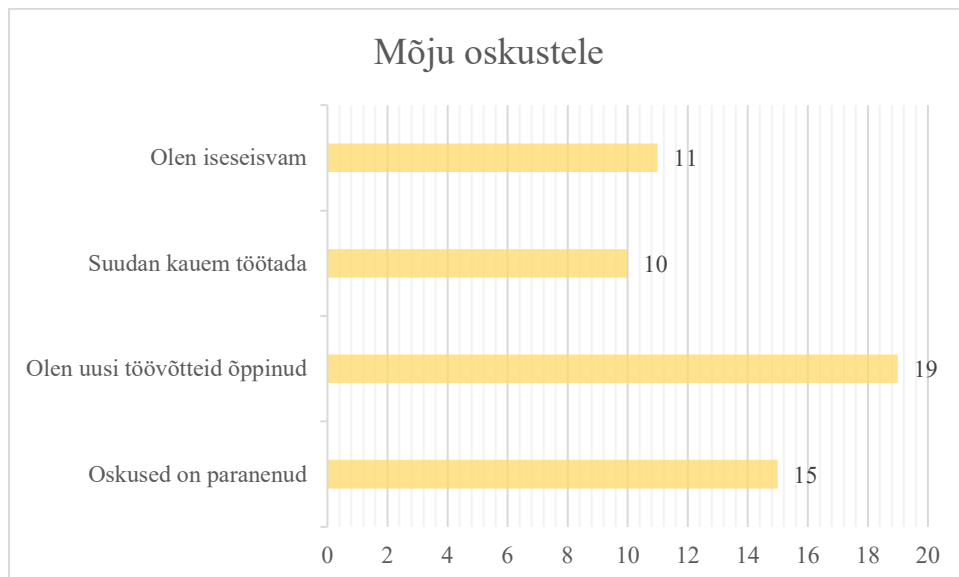
- *Käin ujumas, kunstiringis ja meediaringis*
- *Rõõmsameelsem olen*
- *Sotsialiseerumine*

Lisaks töötoas töötamisele võtavad mitmed kliendid osa ka Astangu Keskuses toimuvatest huviringidest, mis rikastavad nende igapäevaelu. Avatud vastustest peegeldub ka, et tihti võib kaitstud töö töötuba olla ainus koht, kus inimene käib ja suhtleb väljaspool kodu.

4. Mõju oskustele

92% kaitstud töötoas töötavatest klientidest näevad, et nende oskused on ühel või teisel viisil paranenud. 8% näeb, et oskustes ei ole toimunud muutust. Neid, kes hindaksid, et nende oskused on halvenenud, ei ole.

Oskuste mõju hindamise juures oli küsimustikus neli valikut, mille kaudu enda oskuste paranemist hinnata: olen iseseisvam, suudan kauem töötada, olen uusi töövõtteid õppinud ning oskused on paranenud. Joonis 6 toob välja kui mitmel korral osalejad märkisid vastava aspekti mõju.

Joonis 6. Mõju oskustele

Kõige enam on töötajad õppinud uusi töövõtteid (19 juhul, 79%). Ka üldiselt on oskused paranenud (15 juhul, 63%). Väga oluline on ka nii suutlikkus ajapikku kauem tööd teha (10 juhul, 42%) kui ka iseseisvuse kasv (11 juhul, 46%).

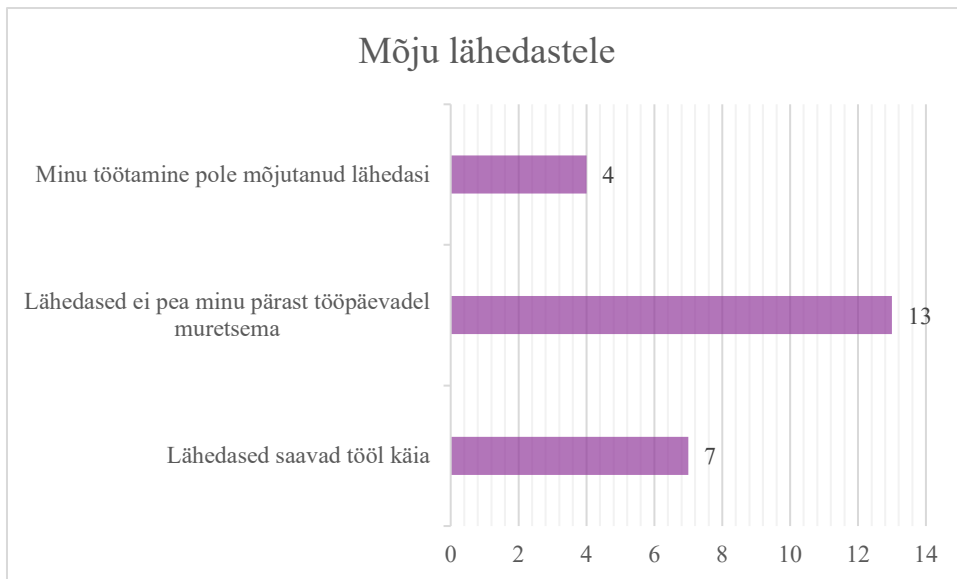
Muutused läbi klientide enda sõnade olid järgmised:

- *Olen õppinud oma kätega töid tegema*
- *Töö puiduga*
- *Olen positiivsem*
- *Olen õppinud uusi asju tegema ja sellega ka omandanud uusi töövõtteid*
- *Olen õppinud õmblusmasinaga õmblema. Tikkimises uusi töövõtteid*
- *Olen tasakaalukam*
- *Olen õppinud uusi asju, olen iseseisvam*
- *Mu lemmik töö on elektritööd ja topside töö*
- *Paremad töövõtted*
- *Jõuan ka teisi aidata*
- *Erinevad tööd*
- *Uued oskused on olemas*

Uute oskuste omandamine loob võimaluse kogeda eduelamust. Klientide vastustest peegeldub, et uute oskuste omandamine on parandanud ka üldist heaolu, aga ka tõstnud sotsiaalsust.

5. Mõju lähedastele

Antud küsimuse juures uurisime kuidas mõjutab kaitstud töö töötoas töötamine kliendi lähedasi. Küsimusele vastasid vaid need, kes elavad pere või lähedastega. Joonis 7 toob välja klientide hinnangu kas ja mil viisil töötamine lähedasi mõjutab. Valida sai mitu vastusevarinati.

Joonis 7. Mõju lähedastele

76% (13) klienti on märkinud, et lähedased ei pea tema pärast tööpäevadel muretsema. 41% (7) vastanute lähedastest saavad tänu töötoale ise tööl käia ning 24% (4) juhtudest ei ole töötamine lähedasi mõjutanud.

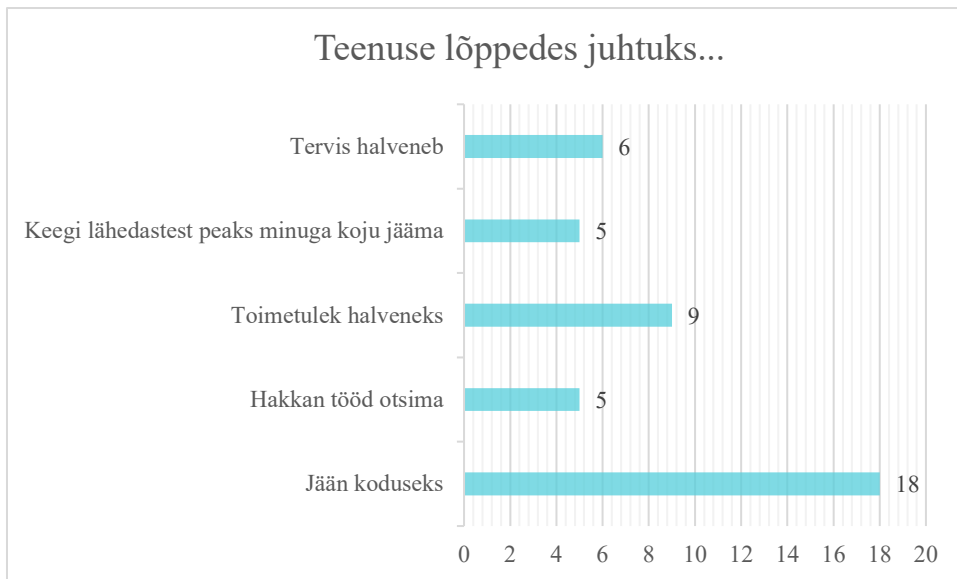
Lisaks toodud vastusevariantidele kirjeldati mõju lähedastele ka järgnevalt:

- *Saan tööl lõunat, naine ei pea vaeva nägema*
- *Kogu pere on rahul, et saan ka tööd teha*
- *Lähedased on rahul, et mul on olemas mingigi tegevus*
- *Nad ei muretse*

6. Kui teenus lõppeks

Tulenevalt pikaajalise kaitstud töö teenuse ebastabiilsest rahastusest ja lõpetamise aruteludest pidasime oluliseks uurida mis juhtuks kliendi enda perspektiivist, kui teenus lõppeks. Jooniselt 8 on näha, et 18 juhul (75%) näevad kliendid, et peaksid koduseks jääma. Samuti 9 juhul (36%) halveneks toimetulek, 6 juhul (25%) näevad kliendid, et halveneks tervis ning 5 juhul (21%) peaks keegi lähedastest jääma koju.

Positiivse aspektina hakkaksid 5 klienti (21%) otsima uut tööd, püüaks siseneda avatud tööturule.

Joonis 8. Klientide hinnang sellele, mis juhtuks, kui teenus lõppeks

Avatud vastustega saime ka lisaks ülalmainitule aimu, kuidas see klientidele mõjuks ning mis nad peaks ette võtma:

- *Olen väga harjunud toredate inimestega kes on Astangul minuga koos*
- *Hakkan käima Maardus päevakeskuses*
- *Mis teha, eks siis söön vähem, aga maksud pean kuidagi ikka ära maksma*
- *Arvatavasti peaks hakkama mõtlema hooldekodu peale*
- *Kindlasti halveneks, siis foobiad suuremad, oleks üksildane ja ei käiks väljas*
- *Ei saaks midagi teha, otsiksin muu väljundi*
- *Hakkan muresema*
- *Pole sobivat tööd*
- *Sissetulek väheneb*
- *Väikses kollektiivis sobib töö, suures kollektiivis hakkama ei saaks*

7. Teenuse tähtsus klientidele

Küsimustiku viimase küsimusena palusime klientidel kirjeldada, miks on teenus tähtis. Alljärgnevalt muutmata kujul meile edastatud mõtted:

- *Olemaks abiks harjutada koormustaluvust, iseseisvust ja võimeline elust rohkem osa võtta*
- *Olen tegevuses, hoiab mõtteid haigusest eemale. Raske on, aga kasu on suurem*
- *Sisustan oma vabaaega*
- *Saan töösuksi, toredad inimesed, kohusetunne, väike rahaline abi*
- *Mulle meeldib siin tööd teha, eriti topside tegemine*
- *Mulle natuke meeldib siin töötada. Siis ma ei pea kodus niisama olema*
- *Käin Astangul, sest mul on sõbrad siin ja saan ka osa võtta huviringidest, kodus on nii igav*
- *Käin siin Astangul niisama. Ma ei tea ise ka miks siin käin*
- *Käin siin raha pärast*
- *Et kodust välja saada, raha on ka oluline, sest siis ma saan endale rohkem lubada*
- *Käin ikka inimestega suhtlemas, saan kodust välja tulla, teenin raha*
- *Saan tööd teha, vaimsele tervisele mõjub hästi*
- *Teenin raha oma huvide täitmiseks*
- *Siis olen iseseisvam*
- *Suhtlemine ja füüsilise vormi hoidmine. Oma lähedastega perekonnas elamine, kui oleksin ainult kodus muutuks see lähedastele väga koormavaks füüsiliselt ja vaimset*
- *Rahaline toimetulek parem. Sotsiaalsed suhted paranenud*
- *Tänu sellele tulen üldse toast välja. Sotsiaalne suhtlus, mis muidu puuduks ja kogukonnale panuse andmine*
- *Mul pole mujale tööle minna. Ma ei saa muude asjadega hakkama*
- *Liigun rohkem, sõpru rohkem*
- *Toimetulekuks*
- *Eelkõige mitte raske töö inimestega*
- *Saan olla inimeste hulgas*
- *Väikses kollektiivis töö juhendajaga sobib. Avatud tööturul hakkama ei saaks*

VÖRDLUS 2020. AASTAL LÄBIVIIDUD MÕJU-UURINGUGA

Sarnased tulemused on ka 2020. aastal Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse poolt läbiviidud uuringul. Uuringu kokkuvõttest selgus, et teenusel on lai mõju nii kaitstud töö klientidele endile kui neid ümbritsevatele inimestele. Teenuse saajad tunnevad, et nad teevad midagi olulist ning on eeskujuks teistele. Teenuse lõppemist hinnatakse suure negatiivse mõjuga ja kardetakse tagasilangust või olukorra halvenemist teenuse eelse ajaga võrreldes.

Võrdluse puhul on tähtis teada ja arvesse võtta, et käesolev uuring on läbi viidud ainult Astangu Kutserehabilitatsiooni Keskuse klientide seas ning oluliselt väiksema valimiga (24 vastanut). 2020. aastal läbiviidud uuringus on analüüsitud 142 vastanut, kes on erinevate teenuseosutajate kliendid. Protsentuaalse arvestuse puhul tuleb samuti valimi erinevust tähele panna, kuna väikse valimi puhul muutub ka protsent märgatavalt, seega ei pruugi see anda täpset arusaama.

Astangu Keskuse klientide puhul on märgata, et vähem saab erihoolekandeteenuseid- neid saab 37% Astangu Keskuse klientidest ning 57% üleriigilistest klientidest. Astangu klientidest 56% saab elamisega seotud teenust (toetatud elamise teenus või kogukonnas elamise teenus), ülejäänud 44% klientidest osaleb igapäevaelu toetamise teenusel. Üleriigiliselt saab 49% elamisega seotud teenust ning 51% mõnd muud erihoolekandeteenust (sh. ööpäevaringset erihoolekandeteenust).

Kui vaadata erinevusi elamisvormi alusel ning erihoolekandeteenuste saamist, siis Astangu Keskuse 5 üksi elavast kliendist saab erihoolekandeteenuseid 3 (60%). 1 igapäevaelu toetamise teenust, 2 toetatud elamise teenust, 1 kogukonnas elamise teenust. Üleriigilisest uuringust 36st üksi elavast kliendist saab 21 erihoolekandeteenuseid (58%) (15 ei saa erihoolekandeteenuseid). See suhe on sisuliselt sama mis Astangu klientide seas. 9 saab igapäevaelu toetamise teenust ning 12 toetatud elamise teenust, kuid erihoolekandeteenuseid üksi elavad kliendid ei saa.

Teenuse mõju on mõlema uuringu kohaselt sama- see aitab kaasa sotsiaalsusele, hoiab ja parandab tervist, motiveerib kodust välja tulema ning annab inimese igapäevale sisu. Teenuse lõppemisel oleks klientide ja nende lähedaste elule väga negatiivne mõju. Mitmed toovad välja, et peaksid jääma koju, sest puuduks koht kus käia. Samuti mitmel juhul peaksid koduseks jääma lähedased, et kliendi eest hoolitseda.

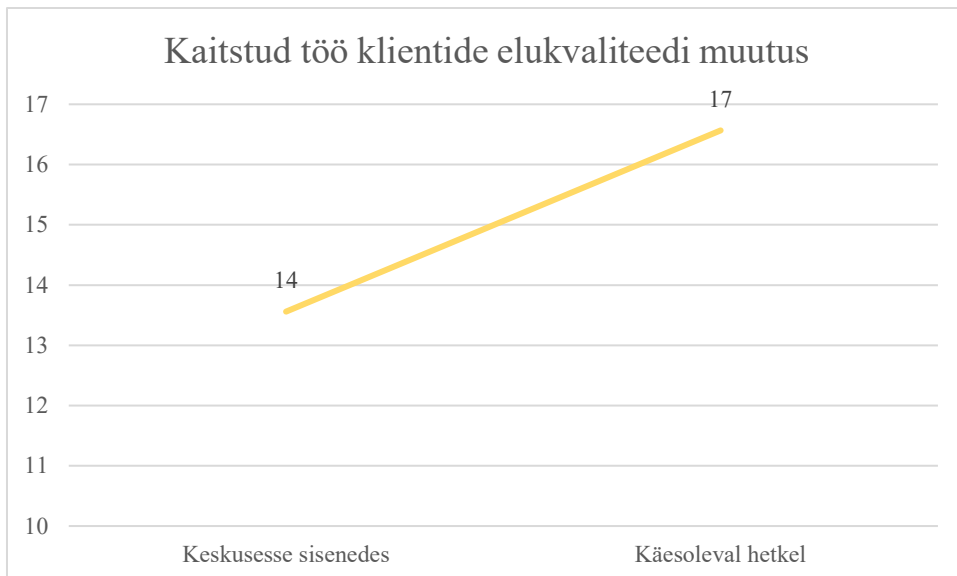
Kokkuvõtlikult saab öelda, et kaks uuringut ei ole väga hästi võrreldavad tulenevalt väga suurest valimi erinevusest. Küll aga on võimalik tõdeda, et Astangu Keskuse klientide seas läbiviidud uuring kinnitab ka üle Eestilise uuringu tulemusi. Parem võrreldavus oleks võimalik kahe asutuse vahel, kus valimi hulk on sarnane ning lähtekohana soovime teada mille poolest teenuseosutaja teenus erineb teineteisest.

ELUKVALITEET

Põhinedes EQUAL elukvaliteedi hindamise mudelil, mida on Astangu Keskus mugandanud, on hinnatud kaitstud töö klientide elukvaliteedi muutust teenusel osalemise ajal alates algusest kuni tänaseni.

Kokku on elukvaliteedi muutust hinnatud 15 kliendil. Osade klientide puhul puudub elukvaliteedi hinnang keskusesse tulles või käesoleval hetkel, mistõttu ei ole nemad selles analüüsis hindamise aluseks võetud. Klient ise on hinnanud enda elukvaliteeti viies aspektis: isiklik areng, iseseisvus, füüsiline- ja vaimne heaolu, sotsiaalne kaasatus ning materiaalne heaolu. Samuti on iga valdkonna puhul lisaks hetkeolukorrale (skaalal 1-5) hinnatud ka valdkonna olulisus (samuti skaalal 1-5). Hinnangutest on kokku pandud punktiskoor, mille muutust ajas on võimalik jälgida.

Joonis 1 kujutab hinnatud klientide elukvaliteedi muutust ajas, kus esimene punkt tähistab elukvaliteedi keskmist keskusesse sisenemisel ning teine punkt elukvaliteedi keskmist käesoleval hetkel. See on tõusnud keskmiselt 3 punkti võrra.

Joonis 1. Kaitstud töö klientide elukvaliteedi muutus

12 kliendil on elukvaliteet paranenud. 2 juhul on elukvaliteet langenud (-0.5 punkti ning -3 punkti) ning ühel juhul on püsinud sama. Need, kelle elukvaliteet on langenud, tunnetavad

langust järgnevates valdkondades: isiklik areng, füüsiline- ja vaimne heaolu, sotsiaalne kaasatus ning materiaalne heaolu.

Elukvaliteedi hindamine annab võimaluse vaadata inimese põhiselt teekonda ning selle muutust. Nende puhul, kelle elukvaliteet on märgatavalt halvenenud on võimalik nendest teemadest rääkida ja võimalusel panna paika edasised tegevused, et liikuda elukvaliteedi parandamise suunas.